

Lecture 4

History of Science and Philosophy

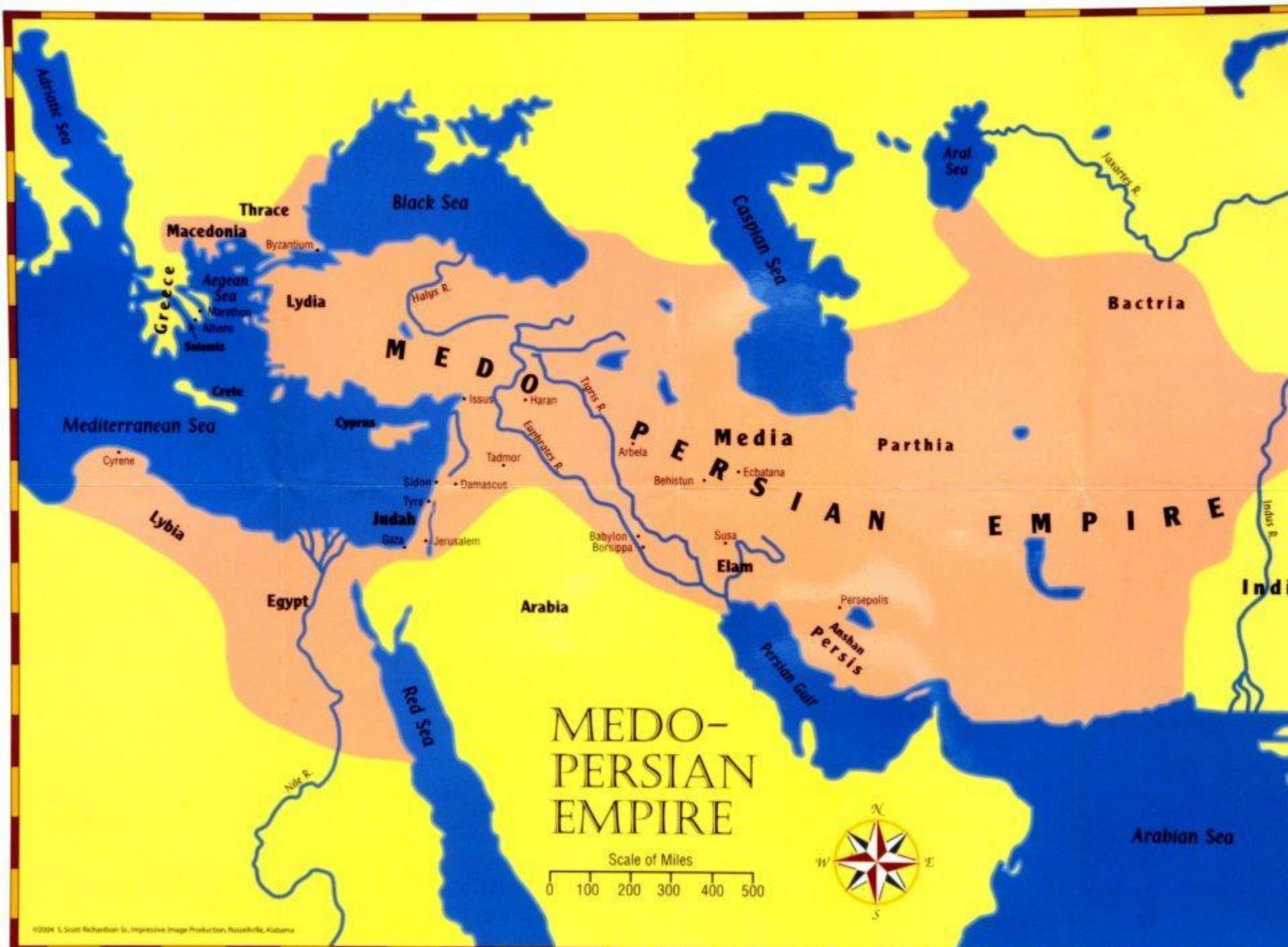
HAMLET İSAXANLI

8 MARCH 2014

THE GREEK WORLD IN THE FIFTH AND FOURTH CENTURIES B.C.

MEDO-PERSIAN EMPIRE

Scale of Miles
0 100 200 300 400 500

Afina (Athena). Tarix və mühit

- **Solon: demokratik qanunlar (“-6”-cı əsr. əvv)**
- **Pers: Dara-Marafon (“-490”). Kserks-Dəniz savaşı (“-480/479”)+300 Spartalı (qələbə!)**
- **Afina-nüfuz! Perikles (“-495”-“-429”). “Qızıl dövr” . Delos birliyi. Donanma! 500-lər Məclisi**
- **Təqr. 30 il Afina`nın rəhbəri (“-461”-dən başl)**
- **Dostları: Anaksaqoras, Zenon, Sofokl, Feidias,...**
- **Persiya ilə savaş və barışıq (“-449”) (P-in Rolu)**
- **Peloponnes savaşı (“-431”-“-404”) (Korinth)**
- **Afina Spartaya məğlub,amma zəka-sənət liderliyi**

Afina. Anaksaqoras

- **P: “Biz həm müasirlərimiz, həm də sonrakı nəsillər üçün heyvət obyektinə çevriləcəyik”**
- **Esxil, Sofokl, Evripid, Aristofan, Fidi. Akropol, Parfenon. Herodot (hər 3 yurd!)**
- **İntellekt+ehtiras (B. Russell)**
- **Azad. Dialoq. Demokratiyadan sui-istifadə (?)**
- **Sokrates: “yaxşı olardı ki, başqalarının ağzını bağlamayasınız və özünüz də yaxşı olasınız”**
- **Anaksaqor (“-500”-“-428”) Klazomanai**
- **Afinaya gələn ilk filosof**
- **sadə nəsr şəklində yazmış. fraqmentlər**

Anaksaqoras

- **sonsuz təməl ünsür! heç nə saf deyil, baş-dan hər şey qarışıqdır, bölünməyən şey yoxdur**
- **Kainat: efir (aether) - daima dövretmədə olan gözəgörünməz maddə ilə dolu**
- **səma cisimləri efirlə dövr etmə hərəkətində**
- **ulduzlar və Yeri təşkil edən maddələr -eyni**
- **ilahi heç nə yoxdur**
- **Yerdən qopan daşlar: Günəş, Ay, ulduz**
- **İlkin hal: güclü fırlanma. Tərkib hissə-ayırılma**
- **Zəka/Ağıl/Zehn (Nous/Mind) aparıcı güc**
- **Nus: Xaosu Kosmosa keçirən. Tək saf şey. güc!**

Anaksaqoras

- **Başlanğıcda hər şeyi hərəkətə gətirmiş**
- **sıx, yaş, soyuq və qaranlıq: Yer`ə doğru**
- **əks xassədə olanlar efirə tərəf**
- **Boşluq yoxdur.**
- **Nus ləqəbi**
- **dinsizlik və Perspərəstlik (medeizm?): suç**
- **Həbsdə: $x^2 = \pi R^2$**
- **Afinadan Lampsakusa qaçma (Perikl)**
- **məktəbini açmış**
- **Vətən-göy. qürbətdə ölmə-o dünyanın yolları=**

Sofistlər

- [-5]-ci əsr. Maarifçilik?! Təbiət ya insan?
- Demokratiya: Vətəndaş yetişdirmək. Dil təhlili
- Yunanıstanı gəzmək, dərs vermək. Mübahisə etmək sənəti. Gənclər: populyar. Həyat, siyasət dərsi. Açıq müzakirə
- Protoqoras (t. “-490/80”-t. “-420”) Abdera`lı Perikl, Sokrat, Herodot-tanış
- Bütün şeylərin ölçüsü insandır! Duyğu! Fərqli! Zaman Soyuq? “Tanrılar haqqında”: var, yox, təbiət? Bilmək-mümkünsüz! Hücum, qaşmaq (?)
- (fərd! güclü haqlıdır?) Tanrı-ölçü? (Platon)
- Natiqlik, şeirdən nəsrə! Pullu dərs? Müdrik, bilgin...
- Sokrat, Platon, Aristotel, Aristofan – tənqid, gülünc(kin?)

Sofistlər. Sofistlərə etiraz. Sokrates

- **Qorqias** (t. “-480” - t. “-380”) Magna Gr. Empedokl
Xitabət/ ritorika: Empe—Qorqias—Afinaya sat (Arist)
Məntiqi aforizmlər müəllifi
- Sonrakı sofistlər? Dağıdıcı, əxlaqsız fikirlər
“**Tanrılar** birc insanların uydurmasıdır”. Şər varsa?
- Cəmiyyət içində insan təlimi--cəmiyyət əleyhinə i.t.
- fikir və hərəkət **qanunlar**dan üstün? İnsanlar=(Niet?)
- Deduktiv isbat—riyaziyyat?!
- **Sokrat** (t. “-470” - t. “-399”) sofistləri davam və etiraz
Əfsanələşmiş, ölçülü, çirkin. Ağıl+səmimi, sual-cavab!
- Delfoi kahin: yunanlar içində ən müdrik şəxs-Sokrat!
- Təəccüb?! Nəticə: insanlar bildiklərini sanır, amma bilmirlər!

Sokrates

- Sokrat-Platon? Platon “Sokratın apologiyası”
Bir şey bilirəmsə, o da heç nə bilmədiyimdir! Tələbə
- Şübhə+əxlaqi dəyərlər, tənqidi düşüncə və bilik
Tanrılarsız əxlaq yoxdur. Məqsəd-xoşbəxtlik!
- Fəzilət/alicənablıq+ədalət. Anaksaqor-Nus/ağıl.
Tanrı?! Necə+ amma niyə? Fizika ya insan! Kainat-sirr...
- Pislilik edən onun pislilik olduğunu bilmir.
- Sofistlərin nisbiliyinə qarşı qəbul edilməli doğru var!
- Gəncləri yoldan çıxarır. Əxlaq, tanrı,..Aristofan“-423”
Məhkəmə:“fəlsəfə narahatlıq yaradır”, böyük nüfuzu
- Təkzib. Vətəndaş, savaşı, ədalət, dürüst...**2 tələbə?**
- Ölümdən qaçmaq istəmədi. Sevmədiyi qanuna hörmət!